

УДК 69.003;338.012

АПРОБАЦІЯ МЕТОДИЧНОГО ПІДХОДУ ДО ОЦІНКИ РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В БУДІВНИЦТВІ

Барінов Д.Ю.

Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

Стаття присвячена апробації методичного підходу до оцінки розвитку суб'єктів малого підприємництва. Сформовано інформаційну базу для оцінки розвитку окремих суб'єктів малого підприємництва, що функціонують у будівельній галузі Дніпропетровської області. Здійснено оцінку розвитку суб'єктів малого підприємництва. Простежено динаміку інтегрального показника розвитку суб'єктів малого підприємництва в будівництві Дніпропетровської області. Виявлено основні проблеми розвитку суб'єктів малого підприємництва.

Ключові слова: будівництво, суб'єкт малого підприємництва, розвиток, оцінка, індикатор, критерій.

Постановка проблеми. Підприємництво виступає вагомим чинником структурної перебудови національного господарства, розвитку пріоритетних для України галузей. Як зазначав Є. Сірий, провідна роль підприємництва у побудові ринкового господарства та підвищенні життєвого рівня населення є давно визнаною та беззаперечною [1, с. 21]. При цьому, у економіках ці перехідного типу значною є роль саме підприємництво у форматі малого бізнесу, розвиток якого є запорукою реформування та демократизації, переходу країни на нові прогресивні рубежі.

У національній доповіді «Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні» зазначено, що у порівнянні з розвинутими країнами рівень розвитку підприємницької діяльності є недостатнім та потребує суттєвого покращення. До причин такого стану належить як наявність проблем регуляторного характеру (на загальнодержавному і регіональному рівнях), так і неадекватна вимогам цивілізованої соціально-ринкової економіки діяльність значного сегменту бізнесу [2, с. 4]. При цьому, особливу увагу слід приділяти розвитку малого підприємництва в будівельній галузі.

Ефективність функціонування цього вкрай важливого сектору економіки залежить від розвитку його структурних ланок – окремих суб'єктів малого підприємництва. Тому об'єктивна оцінка розвитку суб'єктів малого підприємництва в будівництві є надзвичайно актуальною в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Висвітленню основних проблем та тенденцій функціонування будівельних підприємств, в тому числі тих, що є суб'єктами малого підприємництва, присвятили свої дослідження такі науковці, як О. Білега [3, с. 32–38], Б. Сенів [4, с. 19–24], В. Севка, Н. Паліга [5, с. 41–50], В. Биба, В. Гаташ [6, с. 3–9], В. Шубенкіна [7, с. 55–58], Л. Проданова, Л. Панкова, Ю. Зайва [8, с. 57–61].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на ґрунтовні дослідження науковців, що вивчали тенденції функціонування будівельних підприємств, окремі аспекти оцінки розвитку суб'єктів малого підприємництва в будівництві потребують більш докладного вивчення.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є проведення оцінки розвитку окремих суб'єктів малого підприємництва, що функціонують в будівництві Дніпропетровської області.

Виклад основного матеріалу. Оцінка розвитку суб'єктів малого підприємництва (СМП) передбачає здійснення збору та обробки даних за індикаторами розвитку, що відповідають критеріям досягнення мети зацікавлених сторін. Було систематизовано статистичний матеріал по п'яти суб'єктах малого підприємництва, що функціонують в будівництві Дніпропетровської області за 2012–2016 роки.

За критерієм підвищення вартості капіталу в якості індикаторів пропонується використовувати вартість власного капіталу та темп росту капіталу суб'єкта малого підприємництва.

Вартість власного капіталу СМП № 1 наприкінці аналізованого періоду набула від'ємного значення. Така ситуація зумовлена тим, що СМП має нестачу статутного капіталу для погашення непокритого збитку. В цілому за 2012–2016 роки його вартість власного капіталу скоротилась на 1436,2 або на 303,57%. Величина власного капіталу другого СМП № 2 вирізнялась більшою стабільністю. За досліджуваний період його вартість власного капіталу суб'єкта зросла з 218,5 до 241,8 тис. грн або на 10,66%. Щодо СМП № 3, то вартість його власного капіталу мала тенденцію до зростання прогресивними темпами. Так, за досліджуваний період зростання цього індикатора склало 387 тис. грн або 496,15%. Вартість власного капіталу СМП № 4 також є достатньо стабільною величиною з яскраво вираженою тенденцією до зростання. За 2012–2016 роки величина цього індикатора зросла на 78,7 тис. грн або на 14,53%. Щодо вартості власного капіталу СМП № 5, то вона була від'ємною на початку досліджуваного періоду, але за 2012–2013 роки збільшилась на 725,4 тис. грн та склала 413,4 тис. грн.

Величина сукупного капіталу СМП № 1 вирізнялась суттєвою нестабільністю, про що свідчать значні коливання темпів росту капіталу. Так, у 2012 році, 2014 та 2016 році спостерігалось значне зростання вартості капіталу СМП № 1 (на 14,74%, 333,77 та 10,12%), натомість у 2013 та 2015 роках значення темпів росту склало лише 98,94 та 61,36%. Щодо СМП № 2, то величина його капіталу зростала у 2012–2013 роках (на 8,81 та 12,64%, відповідно), але впродовж наступних років спостерігалось його падіння. Найбільш динамічним падінням вартості вирізнявся 2014 рік – 13,33%. Вартість капіталу СМП № 3 вирізнялась суттєвими коливаннями. Зростання цього індикатора впродовж 2012–2013 років

свідчило про зростання вартості капіталу СМП на 16,67 та 5,30%. У 2014 році темп росту капіталу знизився до 88,95%, що свідчить про зниження вартості капіталу на 11,06%. Щодо темпів росту капіталу СМП № 4, то впродовж всього періоду їх значення не перевищувало 100%. Це свідчить про щорічне підвищення вартості капіталу, яке було найбільш значним на початку досліджуваного періоду. По СМП № 5 спостерігалось зростання капіталу у 2012 році, 2013 та у 2016 році, про що свідчать темпи росту капіталу, які склали 120,1%, 314,2% та 139,65%. Інші роки характеризувались зниженням капіталу підприємства.

В якості індикаторів розвитку за критерієм підвищення ефективності діяльності було обрано чистий прибуток та рентабельність підприємства. Чистий прибуток СМП № 1 значною мірою коливався, набуваючи та позитивних (у 2012 та 2014 році), то негативних значень. В загальному підсумку за 2012–2016 роки чистий прибуток СМП № 1 знизився на 472,7 тис. грн. Незважаючи на те, що СМП № 2 чистий прибуток був додатнім, його величина знижувалась. Загальне зниження показника склало 55,8 тис. грн або 99,64%. Щодо СМП № 3, то чистий прибуток коливався, зменшившись за 2012–2014 роки з 32,8 до 5,8 тис. грн. За наступні два роки чистий прибуток збільшився на 171,7 тис. грн або на 523,47%. Подібною була динаміка чистого прибутку СМП № 4 за 2012–2016 роки. В загальному підсумку величина чистого прибутку зросла на 26,9 тис. грн або на 91,19%. По СМП № 5 чистий прибуток був позитивним впродовж всього періоду, окрім 2014 року. В цілому за 2012–2016 роки чистий прибуток зменшився на 129,6 тис. грн або на 37,24%.

Рентабельність підприємства по СМП № 1 мала у 2013, 2012–2016 роках від'ємне значення. Так за 2012–2016 роки відбулось зниження значення рентабельності підприємства СМП № 1 на 47,01%. За 2012–2016 роки рентабельність підприємства СМП № 2 скоротилась з 9,97 до 0,05%, або на 9,92%, а по СМП № 3 та СМП № 4 зріс на 2,6 та 3,71%. Щодо рентабельності підприємства СМП № 5, то її значення зменшилась на 126,61%.

За критерієм підвищення оплати праці було використано такі індикатори, як середньомісячні витрати на персонал на одну особу та індекс співвідношення зарплати до середнього по будівництву.

Слід зазначити, що на усіх підприємствах спостерігається яскраво виражена тенденція до збільшення середньомісячних витрат на персонал на одну особу. При цьому, даний індикатор по СМП № 1 збільшився на 1010,1 тис. грн або на 58,73%, по СМП № 2 – на 666,1 тис. грн або на 48,22%, по СМП № 3 – на 836,8 тис. грн або на 54,74%, по СМП № 4 – на 1010 тис. грн або на 54,41%, а по СМП № 5 – на 1133 тис. грн або на 54,61%.

На суб'єктах малого підприємництва склалась негативна ситуація, яка характеризується тим, що зарплата працівників є значно нижче ніж середня по будівництву. У 2016 році середня зарплата СМП № 1 складає 56,32% середньої по будівництву, СМП № 2 – 42,24%, СМП № 3 – 48,80%, СМП № 4 – 59,14%, СМП № 5 – 66,18%.

За критерієм підвищення якості індикаторами є відповідність продукції державним стандартам та інноваційність продукції

Для оцінки відповідності державним стандартам було використано номінальну шкалу, згідно якої: дуже погано – більше 25% продукції не відповідає стандартам; погано – виявлено невідповідність стандартам близько 10–25% продукції; задовільно – виявлено невідповідність стандартам близько 2,5–10% продукції; добре – виявлено невідповідність стандартам близько не більше 2,5% продукції; дуже добре – не виявлено невідповідності стандартам.

По досліджуваних суб'єктах малого підприємництва відповідності стандартам було присвоєно оцінки «дуже добре» та «добре», що свідчить про пильну увагу керівництва до їх дотримання.

Коефіцієнт інноваційності продукції СМП в будівництві Дніпропетровської області є вкрай незначним і коливається від 0,001% по СМП № 1 у 2013, 2015 та 2016 роках до 0,112% – по СМП № 5 у 2016 році.

Для подальших розрахунків нами було визначено кодовані та стандартизовані значення оціночних показників за наведеними вище критеріями. Саме стандартизовані значення використовувались при розрахунку узагальнюючих індикаторів за критеріями оцінки розвитку СМП.

Значення узагальнюючого індикатору за критерієм підвищення вартості капіталу якого міститься в таблиці 1.

Таблиця 1

Значення узагальнюючого індикатору за критерієм підвищення вартості капіталу

Об'єкт дослідження	2012	2013	2014	2015	2016
СМП № 1	0,4716	0,4087	0,7915	0,0555	0,1484
СМП № 2	0,3499	0,3686	0,2953	0,3358	0,3170
СМП № 3	0,3020	0,2828	0,2526	0,6194	0,4370
СМП № 4	0,4163	0,4185	0,4623	0,4686	0,4868
СМП № 5	0,1864	0,5045	0,1148	0,2481	0,5041

Джерело: розраховано автором

Як видно з даних таблиці 1, узагальнюючий індикатор розвитку за критерієм підвищення вартості по перших двох СМП знижувався на 0,3232 та 0,0329 пункти. За іншими СМП спостерігалось зростання узагальнюючого індикатору на 0,135 пункти, 0,0705 пункти та 0,3177 пункти.

Значення узагальнюючого індикатору розвитку за критерієм підвищення ефективності діяльності наведені в таблиці 2.

Таблиця 2

Значення узагальнюючого індикатору за критерієм підвищення ефективності діяльності

Об'єкт дослідження	2012	2013	2014	2015	2016
СМП № 1	0,5108	0,2271	0,3915	0,0000	0,0552
СМП № 2	0,4352	0,3804	0,3480	0,3484	0,3479
СМП № 3	0,4604	0,3707	0,3588	0,5360	0,5814
СМП № 4	0,3786	0,3689	0,3518	0,3481	0,4153
СМП № 5	0,8800	0,5157	0,0562	0,4166	0,6211

Джерело: розраховано автором

Як видно з таблиці 2, узагальнюючий індикатор зменшився по СМП № 1 на 0,4556 пункти, по

СМП № 2 – на 0,0873 пункти, по СМП № 5 – на 0,2589 пункти. По СМП № 2 та СМП № 3 узагальнюючий індикатор зріс на 0,121 та 0,0367 пункти.

Значення узагальнюючого індикатора розвитку за критерієм підвищення оплати праці наведені в таблиці 3.

Таблиця 3

Значення узагальнюючого індикатора за критерієм підвищення оплати праці

Об'єкт дослідження	2012	2013	2014	2015	2016
СМП № 1	0,2447	0,3454	0,4187	0,4551	0,6190
СМП № 2	0,0201	0,0145	0,0298	0,0402	0,1751
СМП № 3	0,0821	0,1110	0,1489	0,1816	0,3605
СМП № 4	0,3805	0,4525	0,5243	0,5478	0,7034
СМП № 5	0,5746	0,6596	0,7156	0,7579	0,8544

Джерело: розраховано автором

Як видно з таблиці 3 по всіх СМП відбулося значне зростання узагальнюючого індикатора за цим критерієм: по першому – на 0,3743 пункти, по другому – на 0,155 пункти, по третьому – на 0,2784 пункти, по четвертому – на 0,3229 пункти, по п'ятому – на 0,2798 пункти.

Крім того, було обчислено узагальнюючий індикатор за критерієм підвищення якості продукції, значення якого наведені в таблиці 4.

Таблиця 4

Значення узагальнюючого індикатора за критерієм підвищення якості продукції

Об'єкт дослідження	2012	2013	2014	2015	2016
СМП № 1	0,4675	0,3734	0,4675	0,4659	0,4659
СМП № 2	0,7923	0,6651	0,3967	0,4728	0,4709
СМП № 3	0,7136	0,6297	0,3866	0,7658	0,8544
СМП № 4	0,7698	0,7274	0,6849	0,5372	0,5655
СМП № 5	0,8190	0,6850	0,6297	0,8445	0,8757

Джерело: розраховано автором

За 2012–2016 роки узагальнюючий індикатор за критерієм підвищення якості продукції по СМП № 1, № 2 та № 4 скоротився на 0,0016 пункти, на 0,3214 пункти та на 0,2043 пункти. По СМП № 3 та СМП № 5 узагальнюючий індикатор збільшився на 0,1408 та 0,0567.

Значення інтегрального індикатора розвитку СМП наведені в таблиці 5.

Нами пропонується інтерпретувати інтегральний індикатор розвитку за шкалою, розробленою з врахуванням запропонованої нами класифікацій-

ної ознаки «темپ розвитку»: від 0 до 0,37 – недостатній (в т.ч. від 0 до 0,2 – критичний та від 0,2 до 0,37 – допустимий); від 0,37 до 0,63 – паритетний; від 0,63 до 1 – випереджаючий (в т.ч. від 0,63 до 0,8 – динамічний та від 0,8 до 1 – гіпердинамічний).

Таблиця 5

Значення інтегрального індикатора оцінки розвитку СМП

Об'єкт дослідження	2012	2013	2014	2015	2016
СМП № 1	0,4237	0,3387	0,5173	0,2441	0,3221
СМП № 2	0,3994	0,3571	0,2675	0,2993	0,3277
СМП № 3	0,3895	0,3485	0,2868	0,5257	0,5583
СМП № 4	0,4863	0,4918	0,5058	0,4754	0,5428
СМП № 5	0,6150	0,5912	0,3791	0,5668	0,7138

Джерело: розраховано автором

Як видно з даних попередньої таблиці у 2016 році розвиток СМП № 1 та СМП № 2 є недостатнім, але допустимим, розвиток СМП № 3 та № 4 – паритетним, а розвиток СМП № 5 – випереджаючим та динамічним.

Висновки і пропозиції. В ході дослідження виявлено, що інтегральний індикатор розвитку СМП № 1 найбільше зменшився за рахунок зниження узагальнюючого індикатора за критерієм підвищення вартості капіталу за критерієм підвищення ефективності діяльності. Зменшення за рахунок зміни цих індикаторів склало 0,0808 та 0,1139 пункти, відповідно. Саме на підвищення індикаторів за цими критеріями має спрямовуватись управління розвитком СМП № 1. Інтегральний індикатор розвитку СМП № 2 зменшився на 0,0716 пункти. При цьому, найбільше зменшення відбулось за рахунок зменшення узагальнюючого індикатора за критерієм підвищення якості продукції. Так, за рахунок зміни цього індикатора інтегральний індикатор зменшився на 0,0804 пункти.

По СМП № 3 відбулось зростання інтегрального індикатора розвитку на 0,1015 пункти. При цьому, спостерігалось зростання по всіх узагальнюючих індикаторах розвитку.

Незважаючи на те, що інтегральні індикатори СМП № 4 та № 5 зростали, проте для СМП № 4 було характерним зниження узагальнюючого індикатора за критерієм підвищення якості, а по СМП № 5 – зниження узагальнюючого індикатора за критерієм підвищення ефективності діяльності. Саме на підвищення цих індикаторів має спрямовуватись управління розвитком даних СМП.

Список літератури:

1. Сірий Є. В. Становлення малого підприємництва в аспектах показників державно-інституціональних чинників та суб'єктивно-ціннісних наслідків: вітчизняний досвід / Є. В. Сірий // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. – 2012. – Вип. 16. – С. 21–33. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/arspp_2012_16_5
2. Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні: національна доповідь // Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва. – Київ. – 2010. – 240 с.
3. Білега О. В. Базові засади стратегічного аналізу підприємств будівельної галузі / О. В. Білега // Аграрний вісник Причорномор'я. – 2010. – № 53. – С. 32–38.
4. Сенів Б. Г. Сучасний стан та перспективи розвитку будівельної галузі України / Б. Г. Сенів // Інноваційна економіка. – 2010. – № 3. – С. 19–24.
5. Севка В. Г. Послідовність розробки стратегії антикризового регулювання будівельної галузі / В. Г. Севка, Н. Б. Паліга // Економіка будівництва і міського господарства. – 2009. – № 1. – С. 41–50.

6. Стан та перспективи розвитку будівельної галузі України / В. В. Биба, В. С. Гаташ // Зб. наук. праць (галузеве машинобудування, будівництво). – Полтава: ПолтНТУ, 2013. – Вип. 4(39). Том 2. – С. 3–9.
7. Шубенкіна В. О. Тенденції розвитку будівельного комплексу України / В. О. Шубенкіна // Молодий вчений. – 2016. – № 8. – С. 55–58.
8. Проданова Л. В. Проблемні аспекти розвитку ринку будівельної галузі України / Л. В. Проданова, Л. І. Панкова, Ю. О. Зайва // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2016. – Вип. 6(2). – С. 57–61. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/evzdia_2016_6\(2\)_13](http://nbuv.gov.ua/UJRN/evzdia_2016_6(2)_13)

Баринов Д.Ю.

Приднепровская государственная академия строительства и архитектуры

АПРОБАЦИЯ МЕТОДИЧЕСКОГО ПОДХОДА К ОЦЕНКЕ РАЗВИТИЯ СУБЪЕКТОВ МАЛОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В СТРОИТЕЛЬСТВЕ

Аннотация

Статья посвящена апробации методического подхода к оценке развития субъектов малого предпринимательства. Сформирована информационная база для оценки развития отдельных субъектов малого предпринимательства, функционирующих в строительной отрасли Днепропетровской области. Осуществлена оценка развития субъектов малого предпринимательства. Прослежена динамика интегрального показателя развития субъектов малого предпринимательства в строительстве Днепропетровской области. Выявлены основные проблемы развития субъектов малого предпринимательства.

Ключевые слова: строительство, субъект малого предпринимательства, развитие, оценка, индикатор, критерий.

Barinov D.Yu.

Prydniprovs'ka State Academy of Civil Engineering and Architecture

APPROACHING THE METHOD APPROACH TO ASSESSING DEVELOPMENT OF SMALL ENTERPRISE SUBJECTS IN BUILDINGS

Summary

The article is devoted to the approbation of a methodical approach to the assessment of the development of small business entities. An information base has been formed to assess the development of individual small business entities operating in the construction industry of the Dnipropetrovsk region. The assessment of the development of small business entities is carried out. The dynamics of the integral indicator of development of small business entities in the construction of the Dnipropetrovsk region was traced. The basic problems of development of subjects of small business are revealed.

Keywords: construction, subject of small business, development, evaluation, indicator, criterion.